

9. Зайцев М.Г., Варюхин С.Е. Методы оптимизации управления и принятия решений: примеры, задачи, кейсы: учебное пособие. – М.: Дело, 2007. – 664 с.
10. Здрок В.В., Лагоцький Т.Я. Економетрія: Підручник. – К.: Знання, 2010. – 541 с.
11. Кини Р.Л., Райфа Х. Принятие решений при многих критериях: предпочтения и замещения: Пер. с англ. – М.: Радио и связь, 1981. – 560 с.

Надійшла 23.02.2011

УДК 339.72

ДЕРЖАВНА РЕГУЛЯТИВНА ПОЛІТИКА В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ПОСТКРИЗОВОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ

Л. А. СИБИРКА

Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича

У статті досліджується трансформація концепції державної регулятивної політики під впливом світової фінансової кризи. Основна увага напроям оптимізації державного регулювання фінансової системи України з урахуванням національних особливостей та ефективного міжнародного досвіду

Постановка завдання

Не зважаючи на численні науково-дослідні розробки іноземних і вітчизняних авторів не втрачає своєї актуальності проблематика повернення держави у якості провідного інституту регулювання фінансових і соціально-економічних процесів на тлі концентрації зусиль для мінімізації наслідків світової фінансової кризи.

На думку академіка НАН України В. Горбуліна, «першим наслідком економічних проблем стало зростання національного егоїзму, першим результатом кризи стає відносно послаблення міжнародних структур на користь національних», тобто «після багаторічного розмивання суверенітету тенденцією часу стає певне зміцнення національної держави» [3]. Таким чином, спостерігається глобальна трансформація державної регулятивної політики, яка еволюціонує від ліберальних концепцій «над-ефективного» ринку до більш поміркованих змішаних інституційних моделей синергії держави та приватного сектору економіки.

Об'єкти та методи дослідження

У науково-дослідній літературі активно розробляються окремі елементи державного регулювання фінансової системи в контексті посткризової стратегії спів-розвитку.

На думку С. Мернікова, на особливу увагу з боку держави заслуговують основні чинники кризових явищ на національному й глобальному рівнях, а саме [3]: 1) переоцінка можливостей саморегуляції світового фондового ринку; 2) цілеспрямована спекулятивна діяльність окремих недержавних фінансових гравців в умовах відсутності відповідних обмежувальних бар'єрів; 3) недорозвиненість внутрішніх ринків, низький рівень купівельної спроможності населення.

А. Шевченко звертає увагу на взаємозалежність ситуації у банківській системі із загальними тенденціями на фондових ринках провідних країн світу. Країни периферії та напівпериферії (до яких

належить Україні), не зважаючи на недостатню розвиненість національних фондових ринків, також відчули на собі дану негативну пряму залежність [7].

О. Галушко, узагальнюючи міжнародний досвід подолання наслідків світової фінансової кризи, пропонує запровадити в українських умовах такі заходи державного впливу: підвищення жорсткості регулювання банківської системи, обмеження бонусів фінансовим менеджерам, підтримка кредитоспроможності банківської системи шляхом купівлі державою цінних паперів банків, зниження Центральними банками облікової ставки, девальвація національної валюти з метою розвитку експорту [1].

О. Омелянович вбачає за необхідність розробку економічної карти державних пріоритетів, яка б передбачала гармонійний розвиток економіки України [4].

Не зважаючи на численні публікації, які присвячені даній проблематиці, подальшого дослідження потребує посткризова модель державного регулювання фінансової системи України.

Метою даного дослідження є виявлення напрямів удосконалення державної регулятивної політики України у фінансово-економічній царині.

Результати та їх обговорення

Сучасну світову фінансову кризу не можна вважати не очікуваним явищем, відомі теоретики минулого не одноразово доводили на широкому практичному матеріалі небезпечність абсолютизації ефективності «ринкової стихії».

Гіпотеза «ефективного ринку», відповідно до якої вся наявна інформація негайно і повною мірою відбивається на ринковій курсовій вартості цінних паперів, довела свою неадекватність сучасним умовам розвитку світової економіки.

Один із догматичних постулатів монетаризму у версії «Вашингтонського консенсусу» про те, що контроль інфляції є необхідним і майже достатнім для економічного зростання, також не були підкріплені ґрунтовною економічною теорією. На практиці монетаризм діяв завдяки відходу від теорії, оскільки Центральні Банки не поклалися повністю на монетарні показники, враховуючи також й ірраціональність ринків, яка розкривалася також «теорією рефлексивності». Інвестори рефлексивно прямують за іншими інвесторами, роздуваючи процес до масштабів, коли не залишається інвесторів, не задіяних в даному процесі. Такий ефект в соціології називають «ефект маси». При цьому банківська сфера відчуває зворотний хід рефлексивної реакції першою та найбільш болюче: падіння вартості нерухомості спричиняє відмову від боргових зобов'язань боржників, порушення торговельних зв'язків призводить до різких рухів валютних курсів, збільшуючи валютні ризики, а загальне сподівання кризи спричиняє відтік пасивів, порушуючи золоте банківське правило, яке й так не виконується, оскільки пасиви в більшості випадків залучені на термін від кількох місяців до двох років, а іпотечні кредити видаються на термін до 30 років [2].

Попри обізнаність з природою економічних циклів, навіть найбільші у світі господарські комплекси країн – членів ОЕСР не змогли спрогнозувати термін чергової економічної кризи та ефективно мінімізувати її наслідки. Оцінки причин світової економічної кризи відрізняються. Наприклад, всесвітньовідомий фінансист Дж. Сорос вбачає головну причину кризи у помилковості політики органів державної влади та у рефлексії економічних акторів. На його думку, лідери економічно

розвинутих держав використовували помилкові розрахунки при плануванні та реалізації зовнішньої та внутрішньої політики держави, не враховуючи вплив змін кон'юнктури світового фондового ринку [3].

Рис.1. Консолідація українських політичних сил [45]

Серед чинників, що призвели до виникнення та розвитку глобальної фінансової кризи експерти називають недостатньо жорстке регулювання фінансового сектору і банківської системи зокрема. Тому у якості заходів, спрямованих на її подолання пропонуються такі, як підвищення жорсткості регулювання банківської системи, обмеження бонусів фінансовим менеджерам, підтримка кредитоспроможності банківської системи шляхом купівлі державою цінних паперів банків, зниження Центральними банками облікової ставки, девальвація національних валют з метою розвитку експорту [1]. Поряд із ініціативами про реформування міжнародної фінансової системи й фінансових інститутів Світовим банком та МВФ висловлювалися думки, що в період кризи назріває необхідність перегляду домінуючої неоліберальної економічної парадигми й економічної науки в цілому [5].

У науково-дослідній літературі чітко окреслились напрямки підвищення ролі держави у регулюванні соціально-економічних процесів. В українських умовах проведення трансформацій потребує не простого перегляду існуючих концепцій, а перш за все необхідною умовою є консолідація суспільства.

Велике значення для збалансованості усієї економіки України має синхронізація інструментів кредитування, податкової політики, фондового ринку, державної бюджетної підтримки. Мова йде про галузі, що забезпечують життєдіяльність людей (сільське господарство, сферу освіти, охорону здоров'я, науку, комунальні послуги). Довгострокова стратегія розвитку України, перш за все, повинна враховувати особливості структури економіки, що склалася, її історичні витоки, а також нові впливи і виклики зовнішніх, фінансових, валютних і цінових факторів. Очевидно і те, що для мінімізації впливу фінансової кризи на національну економіку необхідна консолідація українських політичних сил для

проведення реформ, скорочення дефіциту державного бюджету (рис. 1). Таким чином, на порядок денний ставиться питання побудови сильної вертикалі влади, яка здатна сконцентрувати навколо своєї політики зусилля приватного сектору економіки.

Таблиця 1. Попередження індикаторами про наближення фінансової кризи [6]

Індикатор	Залишок часу до кризи після появи першого сигналу, місяців
Банківська нестабільність	19
Надмірна вартість національної валюти	17
Підвищення процентних ставок	17
Зростання обсягів імпорту	16
Зниження обсягів випуску продукції	16
Відтік коштів вкладників із банків	15
Зменшення обсягів експорту	15
Погіршення умов торгівлі	15
Зниження золотовалютних резервів	15
Падіння фондового ринку	14
Зміна диференціала внутрішніх і зовнішніх процентних ставок	14
Низьке покриття резервами короткострокових зобов'язань	13
Зміна спреду депозитних і кредитних процентних ставок	13
Великий внутрішній кредит (щодо ВВП)	12

Потрібно зазначити, що в науковій літературі проводились активні емпіричні дослідження щодо виявлення основних індикаторів фінансової кризи, які дають змогу якщо не уникнути її, то принаймні підготуватися до неї та пом'якшити негативні наслідки для економіки й фінансових ринків. Яскравим прикладом є метод сигналів, який було запропоновано групою авторів – Г. Камінські, С. Лізондо й К. Рейнхартом, який став найпоширенішим при ідентифікації факторів кризи. Дослідження довели, що всі індикатори вказують на наближення фінансової кризи приблизно за 1-1,5 року до її початку (табл.1).

Вчасне визначення основних індикаторів фінансової кризи дасть змогу зменшити негативний вплив кризи на економіку країни. У сучасних умовах важливим завданням для органів державного управління є визначення, оцінка та прогнозування ризиків, що поглиблюють фінансово-економічну кризу з метою розробки дієвих антикризових заходів в усіх сферах економіки.

В українських умовах з урахуванням вищенаведеного є створення Єдиного регулятивного органу в фінансовій царині, який би здійснив розробку національної шкали «загрози фінансової кризи» та мав право здійснювати інтервенції у діяльність суб'єктів національної фінансової системи, якщо їхні дії загрожують стабільності соціально-економічної системи в цілому.

Висновки

Домінуюча неоліберальна економічна парадигма довела свою неадекватність сучасному етапу розвитку світової економічної системи. Провідні країни світу трансформують державну політику в напрямку інституційних моделей синергії суспільного регулювання та приватного саморегулювання. Основними напрямками оптимізації державної регулятивної політики виступають: запровадження єдиного фінансового регулятора; підвищення жорсткості контролю за діяльністю фінансового сектору та фондового ринку; обмеження бонусів керуючим банківських і фінансових установ; запровадження обмеження в кредитуванні суб'єктів господарювання та фізичних осіб в іноземній валюті.

Перспективними для подальшого дослідження є розробка економіко-математичних моделей для визначення граничного допустимого рівня доларизації економіки, ставок оподаткування банківського сектору та адаптованих до національної специфіки індикаторів «загрози виникнення фінансової кризи».

ЛІТЕРАТУРА

1. Галушко О. С. Міжнародний рух капіталу та глобальна фінансова криза / О. С. Галушко Вісник економічної науки України. – 2009. - № 1. – С. 51-55.
2. Лапіна М. В. Причини глобальної фінансової кризи та шляхи її подолання / М. В. Лапіна // Труды Одесского политехнического университета. – 2009. – вып. 1 (31). – С. 189-192.
3. Мерніков Г. І. Світова фінансова криза як фактор геополітичних і гео економічних змін / Г. І. Мерніков // Стратегічна панорама. – 2009. - № 4. – С. 54-62.
4. Омелянович Л. О. Шляхи подолання фінансової кризи в українському суспільстві / Л. О. Омелянович // Вісник Донецького національного університету. – Сер. В.: Економіка і право. – 2009. – Вип. 2. – С. 194-196.
5. Світова фінансова криза та економічна думка: круглий стіл // Економічний часопис-XXI. – 2009. – № 3-4. – С. 23-24.
6. Чернобай О. Світова фінансова криза: сутність, причини виникнення та її вплив на економіку України / О. Чернобай. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>. – С. 1-8.
7. Шевченко А.М. Світова фінансова криза і її вплив на фондовий ринок України / А. М. Шевченко // Збірник наукових праць ЧДТУ. - Серія: Економічні науки. – 2009. – Вип. 22. – С. 83-87.

Надійшла 20.01.2011